

Zing een nieuw lied

Ds. Sara Dondorp, Ledevaertkerk, Chaam, 29 mei 2016

Dienst met medewerking van de Ledevaertcantorij o.l.v. Peter van der Stoel

Eerste lezing: Numeri 9:15-23

Tweede lezing: Lucas 7:1-10

Inleiding

De verhalen over het volk Israël onderweg naar het beloofde land, kan je lezen als reisverhaal. Het volk reisde door de woestijn op weg naar het beloofde land. Daarnaast is het vooral ook een leer verhaal. Het volk leert hoe het kan samenleven met God en met elkaar. Een les die bij wijze van spreken leidt tot het 'Beloofde land' van harmonieus samenleven. Vanmorgen lezen we een stukje uit Numeri 9. Het volk is onderweg, en God is er steeds bij aanwezig. Als een wolk, als een richtingaanwijzer en zo ook als een leraar. God geeft richting aan het volk door de woestijn heen.

De evangelielezing is vandaag uit Lucas 7. In het voorafgaande heeft Jezus verhalen en gelijkenissen verteld. Heel veel woorden. Lucas gaat dan verder met het vertellen over daden. "Toen Jezus al zijn woorden vervuld had", staat er dan letterlijk. De woorden die hij voor het volk gesproken had, zijn 'vol' geworden. Zo vol van betekenis, dat ze nu moeten worden uitgevoerd. Zo zou je dat eerste regeltje kunnen lezen. En inderdaad: er gebeurt iets. Er gebeurt iets met woorden....

Overdenking

Gemeente van Jezus Christus,

Zing een nieuw lied, alle landen, want de Eeuwige is koning! Zo begonnen we de dienst vanmorgen. Dat God een rechtvaardige God is, die boven allen verheven is, die boven alle aardse machthebbers uit gaat, en boven alle verschillen tussen mensen uit. Daar willen we allemaal wel over zingen. Dat God God wil zijn voor iedereen, écht iedereen! "Zing voor de Levende, heel de aarde! Zing voor de Levende, zijn naam is goed".¹ Die goedheid gaat over alle grenzen en verschillen heen.

We kunnen er heel mooi van zingen, van gezamenlijkheid, van vreugde en vrolijkheid voor iedereen op aarde. Maar als we het in de praktijk moeten doen, in onze alledaagse maatschappij, op straat, of in de politiek wordt het een stuk ingewikkelder. De kranten staan er de laatste tijd vol van, hoe groepen mensen steeds meer recht tegenover elkaar staan en verbinding tussen mensen vrijwel onmogelijk lijkt. In Oostenrijk komt de Groene kandidaat aan de macht, vooral omdat veel van de kiezers tegen de andere kandidaat waren. En in het andere kamp stemden de meesten juist weer tegen groen. Mensen lijken meer tegen een kandidaat te stemmen dan voor. En ook in Nederland kunnen we er wat van. Zodra een Surinaamse zich met Turkse politici verbindt, gaat de beerput van de sociale media open en lijkt iedereen vooral tegen iedereen te zijn. Moslims protesteren dat ze gediscrimineerd worden, Anderen reageren dat moslims christenen discrimineren. Afro-Amerikanen worden door vrijwel iedereen gediscrimineerd en in steeds meer landen mogen journalisten dat niet meer melden. Laten we eerlijk zijn, goed beschouwd heeft iedereen gelijk. Ondertussen durft niemand toe te geven dat álle mensen discrimineren, zelfs de slachtoffers van discriminatie. Zo zitten mensen in elkaar. Wat we niet kennen stoppen we in een hokje. Voor de veiligheid. Maar dat kan ook doorschieten. Waar iedereen het wel over eens lijkt te zijn is dat de ellende in de wereld vooral de schuld van anderen is. Maar voor die anderen zijn wij zelf de ander!

¹ Gerard Schwüste, *Altijd hetzelfde lied, 150 psalmen bewerkt en toegelicht*, Skandalon, 2015, p. 293.

Wat zou het mooi zijn als er ergens een instantie zou zijn, die door al die tegenstellingen heen een richting wist te wijzen. Een instantie die neutraal en rechtvaardig kan aanwijzen waar het in de wereld naar toe moet. Zoiets als die wolk in de woestijn, de wolk boven de tabernakel. Het is de wolk die steeds opnieuw wijst waar het volk heen moet. De wolk bepaalt het ritme, de wolk bepaalt de tijd. Blijkbaar zijn ze daar zelf niet – of nog niet – toe in staat. Het lijkt misschien heel mooi, zo'n wolk. Maar eerlijk gezegd voel ik me er nogal ongemakkelijk bij. Dit klinkt wel héél eenvoudig en rechtlijnig allemaal. Het volk hoeft nergens over na te denken. Ze hoeven alleen maar de wolk te gehoorzamen. Leefde het volk eerst in de slavernij van Egypte, hier in de woestijn geldt blijkbaar de slavernij van de tijd. Hier is het de wolk die de tijd bepaald, die richting geeft. Van menselijke verantwoordelijkheid is weinig over. Zo'n godsbeeld vind ik persoonlijk toch wel wat problematisch. Ook de Rabbijnen voelden dat ongemak.² Zij vonden een antwoord op dat probleem in vers 23. Daar blijkt immers dat Mozes ook een rol speelt. Het volk trekt verder op last van de Eeuwige, door de hand van Mozes. Of bij monde van Mozes. Een zekere menselijke verantwoordelijkheid komt er dus nog bij. Het is de leider Mozes die de wolk van de Eeuwige interpreteert. En zo blijft de verantwoordelijkheid toch bij de mens, beneden. De tekenen van de tijd zijn richtinggevend voor de wereld, maar het zijn mensen die de tekenen des tijds interpreteren.

Hoe kunnen we die wolk boven de woestijn dan zien? Als een verlangen naar richting misschien? Als een hang naar duidelijkheid of leiding? Heeft dat misschien te maken met de roep om sterke leiders? Het blijven dilemma's waar geen eenduidige antwoorden op mogelijk zijn. Mozes is een leider uit een oeroud verhaal, toen het volk nog moest leren wat gehoorzaamheid aan God betekent. In Jezus' tijd was het beeld al heel wat genuanceerder. We horen een verhaal over een man uit de categorie 'sterke leider'. Maar dan blijkt het toch een beetje anders te zijn.

Er is een Romeinse hoofdman met een zieke slaaf. Een heiden in het kwadraat, zou je kunnen zeggen.³ Een Romein die het gezag van de bezetter vertegenwoordigt. De ultieme ander. En toch blijkt het heel anders te gaan. Het zijn nota bene de Joodse leiders die over hem vertellen. Deze Romein respecteert de Joodse reinheidswetten. Hij wil Jezus niet dwingen bij hem thuis te komen. In plaats daarvan vraagt hij bemiddeling aan. De Joodse leiders staan bij hem in het krijt. Hij heeft een synagoge voor ze gebouwd. Voor wat hoort wat. Jezus gaat met ze mee. Hij gehoorzaamt, zou je kunnen zeggen. Deze Romeinse hoofdman blijkt uiterst bescheiden te zijn. Jezus hoeft echt niet bij hem thuis te komen. Hij wil Jezus niet in verlegenheid brengen. Het tegendeel van 'voor wat hoort wat'. 'Doet u geen moeite'. Bij een Romeinse hoofdman denken we aan een ijzervreter. Deze man is totaal anders. Hij loopt over van respect. Niet alleen voor Jezus. Ook voor zijn slaaf. De zieke slaaf is hem dierbaar. Hij is op de slaaf gesteld en heeft blijkbaar heel veel voor hem over. De Romeinse hoofdman heeft ook een heel groot vertrouwen. Een groot vertrouwen in het gezag van Jezus. Zelf staat hij onder het gezag van een legeraanvoerder. Hij weet hoe dat werkt: woorden zetten tot daden aan. Het woord van de leider, maakt dat de ondergeschikte handelt. Zo gaat dat bij hemzelf. Zo gaat dat bij zijn eigen ondergeschikten. Dat gezag werkt pas écht als mensen elkaar vertrouwen. Niet reageren uit onderdanigheid, maar uit overtuiging. De Romeinse hoofdman is overtuigd van de kracht van het woord. De kracht van het woord dat genezing kan brengen. Genezing die hij niet voor zichzelf vraagt, maar voor zijn slaaf.

² *De Eerste Dag*, zomer 2016, jaargang 39 nr. 3, pag. 38.

³ Jos de Heer, *Lucas / Acta* deel 2, p. 112 (Meinema, 2006).

Zo doorbreekt de hoofdman verschillende vooroordelen tegelijk. Hij is de ultieme ander, de vijand, degene die er niet bij hoort. En toch is hij degene die een groot vertrouwen laat zien. Degene die de woorden van Jezus begrepen heeft, ook al heeft hij Jezus waarschijnlijk nooit zelf gezien. Hij is een hoofdman, een legeraanvoerder. Representant van de sterke arm, van brute kracht. En toch is hij degene die de zachte kant van gezag laat zien. Degene die liefdevol voor zijn ondergeschikte opkomt, Degene die de ander met alle mogelijke respect benadert. En vooral degene die vertrouwen geeft en vertrouwen oproept. Is dat niet waar gezag uiteindelijk op gefundeerd is? Vertrouwen in goede bedoelingen, vertrouwen in de goede richting? De hoofdman legt uit hoe gezag werkt: "Als mijn leider zegt 'ga', dan ga ik. Als ik zeg: 'doe dit', dan doet men dat." Volgens mij heeft dat niets met blinde gehoorzaamheid te maken, maar met gezamenlijk vertrouwen, met onderling respect. De hoofdman respecteert zijn slaaf, die op zijn beurt zijn meester respecteert. Zo is gezag op onderling vertrouwen gebaseerd. En samen staan ze voor een groter geheel. Samen horen ze bij elkaar. Blijkbaar gaat dat verder dan alleen de Romeinse legereenheid. Want de hoofdman respecteert Jezus en Jezus respecteert hem. Het zijn de Joodse leiders die buiten dat geheel lijken te staan. Zij doen iets voor de hoofdman als een wederdienst. Omdat hij een synagoge heeft gebouwd. Maar niet uit respect. Blijkbaar kan een respectvolle vorm van gezag afwezig zijn, juist waar je dat het meeste zou verwachten. Dat vind ik misschien wel het meest opvallende van dit verhaal. Dat verwachtingen en vooroordelen op z'n kop worden gezet. De Joodse leiders, die binnen het verhaal 'bij ons' horen, blijken zo hun eigen agenda te hebben. De Romeinse hoofdman, die als geen ander 'bij de ander' hoort, blijkt heel goed begrepen te hebben hoe vertrouwen werkt. Wie is dan eigenlijk de ander? Het verhaal wijst ons heel scherp op onze vooroordelen. De man die op papier onze vijand is, blijkt het meest te vertrouwen. Die constatering alleen al maakt duidelijk hoe vooroordeel werkt. Die Romein daar, die brute houwdegen, die machtswellusteling.... Nee dus, de werkelijkheid is helemaal anders.

In al zijn bescheidenheid zingt de Romeinse hoofdman mee in het koor van de volkeren die een nieuw lied aanheffen. Hij heeft de woorden van Jezus' boodschap begrepen. Hij kent de kracht van het Woord. Zijn slaaf is door het Woord van Jezus genezen. Woorden zijn krachtiger dan je zou kunnen denken. Dat merken we in onze tijd allemaal. Woorden kunnen veel kapot maken. Het vergt heel veel vertrouwen in de medemens, in de onbekende ander, om daar tegenin te durven gaan. Om te blijven zingen dat alle mensen Gods kinderen kunnen zijn. Zelfs al blijven we mensen die geneigd zijn andere mensen in hokjes in te delen. Het vergt moed en vertrouwen om uit die hokjes te stappen, te blijven hopen dat verschillen tussen mensen overbrugbaar zijn. Misschien dat de wolk boven de woestijn dan meezingt. En als we met heel velen samen zingen, in een heel groot koor van Gods kinderen, misschien kunnen we dan de taal van verdeeldheid overstemmen.
Amen